

ложена авторская классификация рычагов и охарактеризована методологическая основа исследования финансового регулирования инновационных процессов, основанная на принципах системного подхода. Отмечена целевая направленность исследований, которая определяет совокупность функций управления инновационным развитием государства, которые реализуются на основе применения рычагов финансового регулирования.

Ключевые слова: инновационная деятельность, инновационные процессы, финансовое регулирование.

Pshyk B.I. Theoretical Principles of Financial Regulation of Innovative Activity in Ukraine

The article examines the nature, functions, and principles of financial regulation of innovative activity. The author defines the financial regulation of innovation activity from the standpoint of the state's influence on the economic actors to foster innovation, increase their interest to participate in the financial support of innovative projects that use innovation as a factor of competitive advantage, and means to prevent or minimize the consequences of the destructive phenomena taking place in the economic system countries. The author offers the classification of levers and characterizes the methodological basis of researching the financial regulation of innovative processes based on the principles of a systematic approach. The targeted focus of research, that is outlined by a set of features for managing innovative development of the state, which are implemented through the use of levers of financial regulation, is emphasized.

Keywords: innovation, innovation processes, financial regulation.

УДК 336.14:352

ОЦІНЮВАННЯ ФІСКАЛЬНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ

Н.І. Власюк¹

В умовах обмеженості фінансових ресурсів та фінансової кризи в Україні особливо гостро постають питання, пов'язані з оцінюванням фінансової ефективності місцевого оподаткування. На основі узагальнення теоретичних напрацювань вітчизняних науковців запропоновано методику оцінювання фінансової ефективності місцевого оподаткування із зазначенням системи коефіцієнтів, які при цьому доцільно розраховувати. Бажані наслідки поліпшення фінансової ефективності місцевого оподаткування дадуть змогу підвищити ступінь автономії місцевих бюджетів та в подальшому сконцентрувати бюджетні ресурси на вирішенні пріоритетних проблем регіону.

Ключові слова: місцевий бюджет, фінансова ефективність, місцеве оподаткування, коефіцієнт еластичності.

Постановка проблеми. Значні деформації фінансової сфери України створюють перешкоди для діяльності суб'єктів господарювання, знижуючи цим самим рівень податкової компоненти джерел фінансування суспільно необхідних видатків, продукують зростання боргового навантаження на національну економіку та не забезпечують ефективного використання коштів, що акумулюються у бюджетах різних рівнів.

Загалом малоефективний розвиток системи місцевих фінансів можна пояснити недостатньою розробленістю теоретичних і методологічних положень, а також постійними змінами вітчизняної законодавчо-нормативної бази, яка виз-

начає правові засади функціонування інституту місцевих податків і зборів в Україні. Проблеми ефективного формування доходів місцевих бюджетів за рахунок місцевих податків та зборів досліджували такі науковці: В. Федосов, С. Юрій, Й. Бескид, О. Василик, І. Луніна, С. Буковинський, О. Дроздовська та ін. Проте методика оцінювання фінансової ефективності місцевого оподаткування потребує подальшого вдосконалення і набуває ще більшої актуальності.

Мета дослідження – оцінювання ефективності місцевого оподаткування в період активізації процесів реформування територіально-адміністративного устрою України.

Виклад основного матеріалу. Моніторинг вихідних концепцій і постулатів теорії оподаткування у поєднанні з аналізом сучасної практики забезпечення доходів бюджетів усіх рівнів засвідчує, що основою моделювання векторів трансформації вітчизняної політики у сфері фіскалі має бути новітня парадигма формування бюджетних ресурсів держави, податкова компонента якої має особливе значення. Значне зростання обсягів видатків в умовах уповільнення темпів економічного зростання вимагає всебічного аналізу практичних аспектів податкової інструментарію вітчизняної фінансової політики у контексті активізації пошуку додаткових джерел наповнення бюджетів усіх рівнів.

Сучасна податкова політика України має переважно фінансову спрямованість – в основі державних рішень у сфері оподаткування лежить дотримання фінансових інтересів держави та меншою мірою – регіонів. Наслідком такого підходу є поширена у суспільстві думка про низьку ефективність податкової системи України. Обмежена лояльність платників податків до податкової системи призводить до значного зниження податкової бази та нагальної потреби посилення податкового контролю. Тобто недостатня реалізація регулюючої функції податків призводить до зниження результативності фінансової функції, і, як наслідок, до загального зниження ефективності податкової системи України [1].

Для оцінювання ефективності діючого механізму оподаткування, передусім, потрібно уточнити економічну суть цієї дефініції. Ефективність, на відміну від ефекту, є показником відносним, і визначається відношенням ефекту до витрат, пов'язаних з його досягненням.

Ефективність оподаткування залежить від побудови механізму справляння кожного податку зокрема і податкової системи загалом. Виходячи з функцій податку, потрібно розрізняти фінансову, економічну та соціальну ефективність, кожна з яких має певний зміст, критерії, фактори впливу та показники виміру.

Фінансова ефективність – це спроможність податку забезпечувати наповнення бюджетів різних рівнів, а конкретні характеристики її вимірювання – це абсолютні обсяги та питома вага надходжень податку у доходах бюджетів та ВВП, рівень ефективної ставки податку, його продуктивність тощо.

Фінансову ефективність окремі науковці розглядають з погляду адміністрування податків, закладаючи при цьому у зміст категорії відношення податкових надходжень до витрат на їх стягнення. На нашу думку, такий підхід на практиці доволі складно реалізувати, оскільки облік витрат на адміністрування окремо по кожному податку не ведеться [2].

¹ доц. Н.І. Власюк, канд. екон. наук – Львівський торговельно-економічний університет

Поряд з фіскальною ефективністю податків доцільно звернути увагу на їх фіскальний потенціал – максимально можлива сума надходжень за певний період часу, яка може бути мобілізована, а також сума невикористаних можливостей щодо оподаткування.

Економічна ефективність оподаткування – зведення до мінімуму негативного впливу податкової системи на ефективний розподіл ресурсів та господарську діяльність економічних суб'єктів. Соціальною складовою компонентою ефективності оподаткування вважаємо справедливий розподіл коштів державного бюджету між виробничою і соціальною сферами, бюджетами різних рівнів.

На ефективність функціонування системи місцевого оподаткування мають вплив загальний стан економіки країни та структурні зрушення у ній, спрямованість соціальної та економічної політики уряду; стан та структура державного управління; стабільність внутрішньої політичної ситуації. Ці фактори можна визначити як зовнішні. Інша група факторів впливу, до якої варто віднести логічність та стабільність податкового законодавства, узгодженість законодавчих та нормативних актів; оптимальність структури органів, які адмініструють податки; обґрунтованість методики адміністрування податків та її адекватність економічним реаліям, які є внутрішніми чинниками [3].

Механізм оцінювання фіскальної ефективності місцевого оподаткування охоплює такі напрями дослідження:

- характеристика ефективності місцевого оподаткування загалом;
- характеристика ефективності окремих податків та зборів;
- оцінка ефективності функціонування нормативно-правової бази оподаткування.

На сьогодні не існує узагальненої системи показників визначення фіскальної ефективності місцевого оподаткування. Для здійснення комплексного оцінювання та аналізу місцевого оподаткування, на нашу думку, доцільно застосовувати такі показники:

- коефіцієнт еластичності податкових надходжень, які мобілізуються до місцевих бюджетів;
- податковий коефіцієнт місцевого оподаткування;
- індекс концентрації Гервіндаля для місцевого оподаткування.

Коефіцієнт еластичності податкових надходжень розраховують як відношення темпів зміни податкових надходжень до темпів зміни валового внутрішнього продукту. Розрахуємо коефіцієнти еластичності місцевих податків, побудувавши табл. 1.

Система місцевого оподаткування є еластичною, якщо коефіцієнт перевищує одиницю. Це свідчить про зростання податкових надходжень вищими темпами порівняно з базою оподаткування (без уведення нових податків), за яку зазвичай приймають ВВП. Як бачимо, у 2014 та 2015 рр. він набував від'ємного значення внаслідок зменшення величини валового регіонального продукту (ВРП), виробленого у Львівській обл. Тобто на тлі зростання надходжень від місцевих податків і зборів ВРП зменшується. У 2012 та 2013 рр. значення коефіцієнта еластичності перевищувало одиницю, проте значно змінювалося (від 5,47 до 17,0), що є негативним. Нестійкість тенденцій коефіцієнта еластичності є негативним явищем, зумовленим нераціональністю податкового навантажен-

ня, нестабільністю податкової політики держави у сфері місцевого оподаткування та її слабого регулятивного впливу.

Табл. 1. Коефіцієнти еластичності місцевих податків Львівської обл. за 2011-2015 рр.

Показник	Рік					Абсолютне відхилення 2015 р. від	
	2011	2012	2013	2014	2015	2011	2014
Податкові надходження від місцевих податків і зборів у Львівській обл., млн грн	140,6	287,0	386,1	484,1	595,4	454,8	111,3
Валовий регіональний продукт Львівської обл., млн грн	52103	61962	63329	62442	61193	9090	-1249
Темпи зміни податкових надходжень, %	–	1,04	0,34	0,25	0,23	–	-0,02
Темпи зміни валового регіонального продукту, %	–	0,19	0,02	-0,01	-0,02	–	-0,01
Коефіцієнт еластичності	–	5,47	17,0	-25,0	-11,5	–	13,5

Джерело: авторська розробка за даними [4].

Оберненим до коефіцієнта еластичності є податковий коефіцієнт місцевого оподаткування (табл. 2). У 2014 та 2015 рр. значення коефіцієнта було від'ємним. Загалом, протягом аналізованого періоду динаміка коефіцієнта є негативною.

Табл. 2. Податковий коефіцієнт місцевого оподаткування у Львівській обл. за 2011-2015 рр.

Показник	Рік					Абсолютне відхилення 2015 р. від	
	2011	2012	2013	2014	2015	2011	2014
Темпи зміни податкових надходжень, %	–	1,04	0,34	0,25	0,23	–	-0,02
Темпи зміни валового регіонального продукту, %	–	0,19	0,02	-0,01	-0,02	–	-0,01
Податковий коефіцієнт місцевого оподаткування	–	0,18	0,06	-0,04	-0,09	0,27	-0,05

Джерело: авторська розробка за даними [4].

Ще одним важливим показником оцінювання фіскальної ефективності місцевого оподаткування є індекс концентрації Гервіндаля, який розраховують за формулою

$$I_k = \sum_{i=1}^n R_i,$$

де: I_k – індекс концентрації Гервіндаля; R_i – частка i -го місцевого податку в загальній сумі податкових надходжень; n – загальна кількість місцевих податків.

Індекс концентрації Гервіндаля (табл. 3) свідчить про рівень складності системи місцевого оподаткування з погляду формування надходжень з різних джерел. Низьке значення індексу свідчить про те, що у системі місцевого оподаткування домінують джерела з низьким обсягом надходжень.

Табл. 3. Розрахунок індексу концентрації Гервіндаля для місцевих податків міського бюджету Львова за 2011-2015 рр.

Показник	Частка місцевого податку у податкових надходженнях, %				
	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Збір за місця для паркування транспортних засобів	0,003	0,002	0,002	0,002	0,001
Туристичний збір	0,000	0,000	0,000	0,000	0,001
Збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності	0,011	0,013	0,013	0,011	-
Податок на майно	-	-	-	0,102	0,142
Транспортний податок	-	-	-	0,001	0,004
Єдиний податок	-	-	-	0,138	0,159
Індекс концентрації Гервіндаля	0,000	0,000	0,000	0,029	0,045

Джерело: авторська розробка за даними [4].

Як бачимо з розрахунків, показник зріс у 2014 та 2015 рр., що пов'язано із реформуванням системи місцевого оподаткування в Україні. Чим менше значення індексу, тим більше джерел з низьким обсягом надходжень у бюджет. Протягом 2011-2013 рр. значення індексу дорівнювало нулю, тобто всі джерела місцевих податків та зборів давали вкрай низькі надходження у міський бюджет. Максимальне значення індексу спостережено у 2015 р. (0,045), що свідчить про появу джерел з істотним обсягом надходжень – єдиного податку та податку на майно.

Висновки. Підвищення ефективності використання бюджетних коштів на місцевому рівні вимагає вдосконалення управління бюджетним процесом загалом. Втілення у практику окресленої методики оцінювання ефективності місцевих податків і зборів дасть змогу поліпшити управління коштами місцевих бюджетів та підвищити ступінь їхньої автономії. Як наслідок, підвищення фіскальної ефективності оподаткування має створити комфортне податкове середовище господарювання, забезпечити стабільне формування бюджетних ресурсів держави, пришвидшити відтворювальні процеси та зміцнити податковий потенціал місцевих органів влади.

Література

1. Бюджетне забезпечення територіальних громад України: тенденції останніх років // Галузевий моніторинг. – 2012. – № 9. [Електронний ресурс]. – Доступний з <https://dialogueauc.org.ua/sites/all/sites/dialogueauc.org.ua/files/files/mon9.pdf>
2. Войтович Т.Б. Основні проблеми формування доходів місцевих бюджетів в Україні / Т.Б. Войтович. [Електронний ресурс]. – Доступний з <https://www.nbuuv.gov.ua>.
3. Кулик І.О. Шляхи удосконалення управління місцевими бюджетами / І.О. Кулик. [Електронний ресурс]. – Доступний з <https://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/conf/2012-2/doc/-2/11.pdf>.
4. Матеріали Львівського управління статистики за 2010-2015 рр. [Електронний ресурс]. – Доступний з <https://www.stat.gov.lviv.ua>

Надійшла до редакції 01.07.2016 р.

Власюк Н.И. Оценивание фискальной эффективности местного налогообложения

В условиях ограниченности финансовых ресурсов и финансового кризиса в Украине особенно остро встают вопросы, связанные с оценкой фискальной эффективности местного налогообложения. На основе обобщения теоретических разработок отечественных ученых предложена методика оценки фискальной эффективности местного налогообложения с указанием системы коэффициентов, которые при этом целесообразно рассчитывать. Желательные последствия улучшения фискальной эффективности местного налогообложения позволят повысить степень автономии местных бюджетов и в дальнейшем сконцентрировать ресурсы на решении приоритетных проблем региона.

Ключевые слова: местный бюджет, фискальная эффективность, местное налогообложение, коэффициент эластичности.

Vlasyuk N.I. Assessing the Effectiveness of Local Fiscal Taxation

In the context of limited financial resources and the financial crisis in Ukraine issues related to the assessment of fiscal efficiency of local taxation are particularly acute. On the basis of summarizing the theoretical development of domestic scientists, the method of evaluating the efficiency of local fiscal tax system indicating coefficients thus advisable to count is proposed. The desired effects of improving fiscal efficiency of local taxation will allow increasing the autonomy of local budgets and further concentrating budgetary resources on addressing priority issues in the region.

Keywords: local budget, fiscal efficiency, local tax elasticity coefficient.

УДК 330.34-048.43:332.122:334.722:338.43

ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Ф.А. Вазинський¹

Розглянуто різні форми сільського господарювання, зокрема, малі підприємства, фермерські господарства, кооперації. Наведено особливості діяльності малих підприємств у сільському господарстві. Окреслено основоположні принципи вільного розвитку аграрного підприємництва, зокрема: використання різноманітних форм власності, господарювання і розмірів підприємств; переважний розвиток малого підприємництва; збереження і раціональне використання наявної матеріально-технічної бази виробництва продовольства. Наведено шляхи розвитку аграрного підприємництва.

Ключові слова: підприємництво, сільські території, ринкова економіка, ефективність, кооперація, фермерські господарства, малі підприємства, сільський туризм.

Постановка проблеми. В українському суспільстві вже досить тривалий час відбуваються істотні зміни, які призвели до вимирання сіл та погіршення якості життя сільських мешканців. Тому стратегічного значення для ефективного функціонування сільськогосподарських підприємств у нестабільних умовах розвитку ринкових відносин у нашій країні набуває людський фактор. Якими б досконаліми не були засоби сільськогосподарського виробництва і зняття праці, їх ефективне використання завжди буде залежати від головного виробничого ресурсу – тих людей, які працюють на землі.

Перспективним з огляду на інституційні перетворення, що відбулися в Україні, є розвиток малого підприємництва в аграрній сфері. Для активізації діяльності малого підприємництва і зокрема такої його складової частини, як фер-

¹ ст. наук. співроб. Ф.А. Вазинський, канд. екон. наук – ДУ "Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього НАН України"